

UNIVERSITATEA „BABEȘ-BOLYAI” CLUJ-NAPOCA
FACULTATEA DE LITERE
ȘCOALA DOCTORALĂ DE STUDII LINGVISTICE ȘI LITERARE

TEZĂ DE DOCTORAT

Rezumat

GRAIURILE DIN ZONA CODRULUI

COORDONATOR ȘTIINȚIFIC: Prof. univ. dr. habil. Adrian CHIRCU-BUFTEA

Doctorandă: Andreea-Larissa IRIMEȘ (căs. DOMUȚA)

Cluj-Napoca

2025

CUPRINS

ARGUMENT.....	1
SIGLE.....	4
ABREVIERI.....	6
LISTA FIGURILOR/IMAGINILOR.....	7
INCURSIUNI BIBLIOGRAFICE ALE ZONEI CODRU.....	9
ANCHETA DIALECTALĂ.....	10
LOCALITĂȚILE ANCHETATE.....	16
LISTA INFORMATORILOR	34
NUMELE INFORMATORILOR - ABREVIERI	42
TRANSCRIEREA FONETICĂ	44
PARTEA I. REPERE GEOGRAFICE, ISTORICE ȘI FOLCLORICE	49
I. DELIMITAREA GEOGRAFICĂ ȘI ETNOGRAFICĂ A ZONEI.....	49
II. REPERE ISTORICE.....	52
III. PARTICULARITĂȚI FOLCLORICE DEFINITORII.....	58
1. Portul popular – evoluția și terminologia	58
1.1. Portul popular codrenesc – un tezaur transmis din generație în generație.....	58
1.2. Etapile confecționării portului popular	59
1.3. Terminologia portului popular	62
2. Așezarea caselor și a gospodăriilor codrenești	75
3. Tradiții și obiceiuri.....	87
3.1. Tradiții și obiceiuri cu ocazia sărbătorilor religioase	88
3.2. Tradiții și obiceiuri la evenimente din viața omului.....	92
3.3. Alte tradiții și obiceiuri codrenești	97
3.4. Danțu la șură – legătura vie între prezent și trecut	98

4.	Evenimente folclorice din zonă	100
5.	Alte embleme culturale codrenești.....	102
5.1.	Biserici de lemn, muzee, monumente și vestigii.....	102
5.2.	Personalități din zona Codrului	105
PARTEA A II-A. ASPECTE DE ORDIN LINGVISTIC.....		108
I.	FONETICĂ	109
1.	VOCALISMUL	109
1.1.	Vocala <i>a</i>	109
1.2.	Vocala <i>ă</i>	110
1.3.	Vocala <i>â/î</i>	110
1.4.	Vocala <i>e</i>	110
1.5.	Vocala <i>ê</i>	111
1.6.	Vocala <i>i</i>	112
1.7.	Vocala <i>î</i>	112
1.8.	Vocala <i>o</i>	112
1.9.	Vocala <i>u</i>	113
2.	GRUPURI DE SUNETE.....	114
2.1.	Diftongul <i>ai</i>	114
2.2.	Diftongul <i>îi</i>	Error! Bookmark not defined.114
2.3.	Diftongul <i>oa</i>	115
2.4.	Diftongul <i>ea</i>	115
2.5.	Diftongul <i>ei</i>	116
2.6.	Triftongul <i>eau</i>	116
2.7.	Triftongul <i>eai</i>	116
3.	CONSONANTISMUL.....	116

3.1.	Africatele alveo-palatale	116
3.2.	Oclusivele apico-dentale.....	117
3.3.	Oclusivele palatale	118
3.4.	Oclusivele bilabiale	118
3.5.	Fricativele labio-dentale	119
3.6.	Fricativele apico-dentale.....	120
3.7.	Africata apico-dentală <i>t̪</i>	120
3.8.	Lichida apico-dentală <i>r</i> și lichida laterală <i>l</i>	120
3.9.	Fricativele alveo-palatale <i>ș</i> și <i>j</i>	121
4.	MODIFICĂRI FONETICE	121
5.	ACCENTUL	123
II.	MORFOSINTAXĂ.....	126
1.	Substantivul	126
1.1.	Genul și declinarea	126
1.2.	Numărul	126
1.3.	Cazul.....	129
2.	Articolul.....	130
2.1.	Articolul hotărât	131
2.2.	Articolul nehotărât.....	132
2.3.	Articolul posesiv- genitival.....	132
2.4.	Articolul demonstrativ (adjectival)	132
3.	Adjectivul	132
4.	Pronumele (și adjectivele pronominale).....	134
4.1.	Pronumele personal	134
4.2.	Pronumele de politețe	135

4.3. Pronumele și adjectivul pronominal demonstrativ	135
4.4. Pronumele și adjectivul pronominal posesiv	136
4.5. Pronumele și adjectivul pronominal nehotărât.....	137
4.6. Pronumele și adjectivul pronominal negativ.....	137
5. Numeralul	138
5.1. Numeralul cardinal	138
5.2. Numeralul ordinal	138
5.3. Numeralul distributiv	138
5.4. Numeralul adverbial	139
6. Verbul.....	139
6.1. Modurile personale.....	140
6.2. Modurile nepersonale	143
7. Adverbul.....	143
8. Prepoziția.....	147
9. Conjunția.....	148
10. Interjecția.....	149
III. TOPICA	151
IV. LEXICUL ZONEI CODRU	153
1. Etimologia cuvintelor.....	155
1.1. Cuvinte latinești	156
1.2. Termeni autohtoni	157
1.3. Cuvinte de origine slavă	158
1.4. Cuvinte de origine maghiară.....	159
1.5. Cuvinte de origine germană.....	163
1.6. Alte influențe aloglote	163

1.7. Cuvinte cu etimologie necunoscută sau nesigură	164
2. Serii sinonimice	164
3. Similitudini și distincții între ALR I, NALR – Crișana și actuala anchetă dialectală ..	167
4. Lista termenilor grupați pe câmpuri semantice	168
V. ALTE MODALITĂȚI DE EXPRIMARE	173
VI. PROCEDEE DE FORMARE A CUVINTELOR	175
1. Derivarea.....	175
2. Compunerea	179
3. Conversiunea.....	179
VII. ONOMASTICA ZONEI CODRU	181
1. Antroponimia	181
2. Toponimia	187
CONCLUZII.....	191
BIBLIOGRAFIE	195
CORPUSUL DE TEXTE	207
CORPUS 1: Teste transcrise fonetic	207
CORPUS 2: Texte culese din folclorul local	269
ANEXE	278
GLOSAR DE CUVINTE DIALECTALE	286

GRAIURILE DIN ZONA CODRULUI

Cuvinte-cheie: *zona Codru, graiuri, aspecte lingvistice, anchetă dialectală, transcriere fonetică, lexicul zonei Codru, particularități folclorice, onomastică.*

Prezenta teză de doctorat, intitulată *Graiurile din zona Codrului*, relevă o perspectivă cuprinzătoare a graiurilor și a folclorului codrenesc, conturând și o imagine de ansamblu a cadrului geografic și istoric în care s-au dezvoltat și au evoluat localitățile anchetate. Astfel, ne-am propus să surprindem atât specificitatea acestor graiuri, cât și scrierea poveștii de viață a acestor oameni. Am ales să creăm propriul nostru corpus de texte, ghidând informatorii spre relatarea evenimentelor marcante pe care le-au trăit individual sau care au avut loc în comunitate. În acest sens, am urmărit înlănțuirea etapelor vieții: nașterea, copilăria, posibilitățile de educație, muncile agricole, relația cu obștea satului sau cu Dumnezeu, nunta, viața de familie, greutățile și înțelepciunile bătrâneților.

Arealul geografic la care ne referim cuprinde localitățile din jurul acestei culmi, fiind un „nucleu spiritual” ce a încheiat o comunitate de oameni cu ***un grai comun*** și ***elemente dialectale conservatoare***.

Delimitarea a fost realizată după criteriul apartenenței în conștiința oamenilor, avându-se în vedere aspectele etnografice specifice zonei: grai, port popular, tradiții, obiceiuri, credințe, superstiții etc. Astfel, izoglosele ce delimitează Ținutul Codrului nu pot fi stabilite cu exactitate de către lingviști sau etnografi, deoarece percepția locuitorilor despre delimitarea zonei este diferită, iar spre periferia ținutului, nu toate persoanele se identifică cu particularitățile lingvistice și folclorice caracteristice acestui areal etnografic.

Cu toate acestea, limita estică a acestui ținut este considerată de localnici Valea Someșului – cea care îl desparte de zona etnografică Chioar, în sud, se întrepătrunde cu Lunca Sălajului, iar, în vest, cu Câmpia Sătmărilor. Din punct de vedere administrativ, Codrul se întinde pe 3 județe: Satu Mare, Maramureș și Sălaj, iar cele 3 centre polarizante sunt orașele Satu Mare, Baia Mare și Cehu Silvaniei.

Deși mai mulți autori și cercetători, din diferite domenii, au ilustrat această zonă etnografică în diverse volume și monografii ale unor localități, am considerat necesară realizarea unui studiu care să surprindă atât particularitățile dialectale și folclorice unitare, cât și unele diferențele inerente care există, mai ales, între cele două părți ale culmii. Din punct de vedere lingvistic, zona Codrului nu a mai fost cercetată în ansamblul său, iar, în studiile de dialectologie, aceste localități sunt incluse în subdialectul crișean alături de alte graiuri distincte.

Ancheta dialectală a fost realizată în perioada iulie - august 2020, respectiv octombrie-aprilie 2020-2021, la fața locului, după metodele și principiile de culegere a materialului dialectal. Am intervievat 55 de persoane din 15 localități: Asuajul de Sus, Babța, Băița de sub Codru, Bicaz, Ciuta, Corund, Homorodul de Sus, Nadiș, Oarța de Sus, Orțița, Poiana Codrului, Socond, Soconzel, Tămășești, Urmeniș. Metoda utilizată a fost conversația dirijată spre **texte tematicе**, informatorii fiind înștiințați de înregistrarea lor audio și oferindu-și consimțământul. Am ales să utilizăm și metoda observației directe (**textele libere**), ascultând poveștile oamenilor despre subiecte către care își arătau interesul. În plus, am aplicat și *chestionarea directă*, după modelul *Chestionarului Atlasului lingvistic român*, prin întrebări de felul: „Cum se spune la anexa gospodărească în care se depozitează porumbul?”. Spre exemplu, ca răspunsuri la această întrebare, s-au înregistrat următorii termeni: *coș* (Soconzel), *coș de mălăi* (Socond, Homorodul de Sus), *coștăi* (Asuajul de Sus), *cotărcă* (Poiana Codrului).

La final, am ales 34 de subiecți ale căror relatări au fost transcrise fonetic, selecția făcându-se în funcție de coerență, spontaneitate, expresivitate și importanța sau complexitatea informațiilor, însă am valorificat întreg materialul cules. Astfel, lista informatorilor cuprinde 8 persoane încadrate în categoria 20-39 de ani, 10 persoane între 40 și 65 de ani și 16 persoane cu vârsta peste 70 de ani. Dintre aceștia, 17 sunt persoane de sex feminine și 16 de sex masculin.

Selecția localităților s-a făcut după criteriul vechimii, după specificul lor folcloric sau după ponderea mare (aproape absolută în unele localități) a persoanelor de etnie română. Aceste principii au fost alese în scopul identificării particularităților lingvistice ale graiurilor vorbite în această zonă și al obținerii unor relatări cu tematică folclorică – subiect despre care vorbesc cu patos și deosebit atașament locuitorii acestor meleaguri. Am urmărit și o repartitie aproximativ uniformă în acest ținut a localităților alese. În fiecare sat anchetat, am luat legătura cu preotul sau primarul, iar aceștia ne-au recomandat informatori care se încadrează pe deplin sau parțial în următoarele criterii: să fie născuți și să fi copilărit în localitatea respectivă, să fie de etnie română

- la fel și membrii familiei, să nu fi locuit în alte localități, să se încadreze în una dintre următoarele categorii de vârstă: 20-39 de ani, 40-65 de ani și peste 70 de ani, să nu aibă studii superioare.

Totuși, din cauza lipsei unor persoane care să îndeplinească toate criteriile avute în vedere, am intervievat și câteva persoane născute în localități vecine (care aparțin de Codru) sau din aceeași comună, dar care locuiesc de mai mulți ani în localitatea anchetată. Astfel, am putut urmări dacă există unele particularități lingvistice diferite în satele învecinate, foarte apropiate din punct de vedere teritorial. Pe de altă parte, având în vedere numărul foarte mic de tineri care locuiesc în satele românești și negăsind peste tot tineri care să nu fi locuit măcar în timpul liceului în oraș, unele persoanele intervievate, mai ales din prima categorie de vârstă (20-39 de ani), au intrat în contact cu mediul urban în anii de liceu.

Categoriile de vârstă au fost alese pentru a urmări atât graiul aproape autentic al persoanelor vârstnice, cât și influențele ce au survenit în limbă odată cu transformările societății românești postdecembriste. În fiecare dintre cele trei categorii de vârstă precizate, ne-am propus să includem atât persoane de sex feminin, cât și de sex masculin, cu scopul de a aduna relatări din diverse domenii de activitate. Astfel, pentru a obține un studiu cât mai relevant, am intervievat până la 6 persoane dintr-o localitate anchetată.

Chestionarul utilizat cuprinde două părți: întrebări generale despre informator și localitatea anchetată (nume, prenume, vârstă, școala urmată, ocupație etc.) și întrebări din diverse domenii ale vieții sociale pentru realizarea corpusului de texte (ex.: „Care erau jocurile copilăriei dumneavoastră?”, „Ce ne puteți spune despre armată?” etc.).

Pentru ca informațiile obținute să fie comparabile cu cele din atlasele lingvistice în vederea identificării eventualelor transformări sau evoluții lingvistice survenite în intervalul de timp dintre anchetele efectuate (acolo unde localitățile anchetate coincid), ne-am orientat după întrebările *Chestionarelor Atlaselor lingvistice române I, II* și *Chestionarul Noului atlas lingvistic român*.

Corpusul de texte transcrise fonetic cuprinde **texte tematice** și **texte libere**. Prima categorie reprezintă relatări despre viața satului de odinioară (dansul la șură, culesul cânepii, țesutul în război, condițiile de viață, obiceiuri, tradiții, superstiții etc.) sau despre viața actuală a satului (obiceiuri păstrate până astăzi, port popular, festivaluri, sărbători etc.). Pentru a asigura relevanța fenomenelor lingvistice analizate, am aplicat același chestionar tuturor subiecților.

Astfel, am constatat că unele aspecte particulare lingvistice sunt răspândite unitar în toate localitățile anchetate, iar alte fenomene apar doar în unele părți ale zonei studiate. În rândul subiecților, apar diferențe individuale survenite din varii motive: mediul, școala, tehnologia, pasiunile etc.

A doua categorie de texte surprinde povești personale de viață, rememorări, întâmplări actuale sau trecute din lumea satului. Aceste texte libere nu sunt dirijate sau impuse, evitând intervențiile și lăsând informatorul să povestească despre ceea ce-și dorește.

Înainte de interviul propriu-zis, a existat o etapă de pregătire și informare a subiectului cu privire la scopul chestionarului și cerința de a vorbi cât mai natural, așa cum se vorbește în localitate. Vârstnicii peste 70 de ani sunt mai dezinvolti și nu se sfiesc să se exprime utilizând graiul moștenit, deși, uneori, am observat unele influențe neologice în vocabularul pe care îl au. În schimb, tinerii aflați în fața telefonului care îi înregistrează, sunt mai reticenți în utilizarea termenilor specifici. Îi menționează, dar, adesea, fac observații cu privire la utilizarea lor (ex. „la noi așa să zâce”). Oricum, prezența unor oameni străini, a aparatului de înregistrat și emoțiile pe care le-au simțit subiecții au influențat într-o oarecare măsură exprimarea acestora, unii având tendința de a ezita sau a-și rafina limbajul.

Fiind concepută sub forma unei monografii dialectale, lucrarea noastră se sprijină pe particularitățile lingvistice și folclorice bogate ale zonei studiate, acestea aflându-se într-o strânsă legătură de interdependență.

Studiul de față debutează cu motivația alegerii temei și partea structurală, ce compun *Introducerea*, aceasta fiind urmată de *Listele siglelor*, *Abrevierile* utilizate și *Denumirile figurilor* sau ale *imaginilor*. De asemenea, în partea introductivă a lucrării, am menționat și descris *Incursiunile bibliografice*, demersul *Anchetei dialectale*, prezentarea *Localităților anchetate* și a *informatorilor*, lista *Abrevierilor numelor informatorilor* și aspectele referitoare la *Transcrierea fonetică* a textelor.

Din punct de vedere structural, lucrarea noastră este alcătuită din **două părți**.

Prima parte cuprinde trei capitole care înfățișează cadrul geografic și istorico-social al acestei zone, oferindu-se informații referitoare la *delimitarea geografică și etnografică*, la *reperele marcante ale istoriei locale* și la *particularitățile folclorice* definitorii: portul popular, așezarea caselor și a gospodăriilor, tradițiile și obiceiurile reprezentative, evenimentele folclorice și alte embleme culturale codrenești.

În *sfera folclorului*, se remarcă faptul că elementele reprezentative (port popular, tradiții, obiceiuri) nu s-au păstrat într-o mare măsură, dezvoltarea și evoluția societății fiind principalul motiv în acest sens. Dacă, în primul deceniu al perioadei postdecembriste, oamenii au fost mai deschiși spre schimbare și modernizare, fără să mai acorde o mare atenție peisajului folcloristic, lucrurile au luat o altă întorsătură la începutul mileniului al treilea, când locuitorii zonei au încercat o revalorizare a acestor elemente, într-un proces de conștientizare a importanței trecutului istoric. Dintre toate emblemele folclorice, codrenii manifestă un interes ridicat față de **portul popular**. Trăinicia acestuia se datorează unui lung și greu proces de realizare, detaliat în această primă parte a lucrării.

Terminologia acestor piese este, în mare parte, unitară, însă am semnalat și polisemia unor termeni utilizați cu sensuri diferite de la o localitate de alta, iar apropierea geografică de o altă zonă etnografică atrage influențe asupra idiomului.

Pe lângă descrierea portului popular și a terminologiei acestuia, am acordat o atenție deosebită și altor elemente folclorice: așezarea caselor și a gospodăriilor tradiționale codrenești, tradițiilor, obiceiurilor, bisericilor de lemn, monumentelor și vestigiilor din această zonă.

A doua parte a studiului realizat este cea mai amplă, fiind structurată în șapte capitole consacrate compartimentelor esențiale ale limbii: *Fonetică, Morfosintaxă, Topică, Lexic, Modalități de exprimare, Procedee de formare a cuvintelor, Onomastică*.

Sistemul fonetic al graiului codrenesc se evidențiază printr-un ansamblu de particularități specifice subdialectului crișean, unele comune cu ale celorlalte graiuri, altele regăsindu-se doar în această arie dialectală. Astfel, lucrarea da față ilustrează, prin exemple, fenomenele fonetice caracteristice zonei Codru.

În comparație cu alte graiuri, cele codrenești prezintă mai puține trăsături morfosintactice specifice. În acest sens, am evidențiat cele mai reprezentative particularități morfosintactice ale acestui idiom, după clasificarea tradițională a părților de vorbire.

Din punctul de vedere al lexicului, lucrarea surprinde originea cuvintelor, serii sinonimice înregistrate, similitudini și distincții între ALR I, NALR - Crișana și actuala anchetă dialectală și o listă a termenilor grupați pe câmpuri semantice.

În ultimele trei capitole din această parte, ne-am îndreptat atenția asupra unor modalități de exprimare, asupra procedeele de formare a cuvintelor și am conturat aspectele reprezentative legate de antroponimia și toponimia zonei.

Partea finală a lucrării cuprinde *Concluziile* referitoare la particularitățile folclorice și fenomenele lingvistice înregistrate, *Bibliografia* consultată, *Corpusul de texte transcrise fonetic* și cele *culese din folclorul local*, *Anexele* și *Glosarul de termeni dialectali* reprezentativi pentru zona Codrului.

Graiurile codrenești se caracterizează prin vitalitatea particularităților lingvistice și a multor termeni considerați arhaici, motiv pentru care ne-am îndreptat atenția asupra acestei varietăți dialectale.

În concluzie, cercetarea noastră monografică evidențiază atât aspectele lingvistice și folclorice ale zonei studiate, cât și faptul că graiurile codrenești sunt, în mare parte, unitare, cu elemente dialectale conservatoare, ce conferă specificitate acestui ținut.

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ

a) *Tratate, studii și articole*

1. ALDEA, Maria, *Premise pentru o cercetare stilistico-pragmatică a articolului hotărât în limba română*, în *Ianua. Revista Philologica Romanica*, vol. IV, 2003, p. 11-16.
2. ALDEA, Maria, *Prepoziția în dicționarele „de limbă”(I)*, în *Dacoromania*, vol. 27, 2022, p. 28-41.
3. BECHEANU, Victor, *Obiceiuri ale vieții de familie*, Zalău, Editura Silvania, 2006.
4. BORCA, Irimia, BORCA, Mărioara, *Nunta tradițională românească din Țara Silvaniei și Țara Codrului*, Zalău, Editura Caiete Silvane, 2010.
5. BOTOȘINEANU, Luminița, *Graiul de pe valea superioară a Someșului Mare*, Iași, Editura Alfa, 2007.
6. CANDREA, Aureliu, *Porecele la români*, București, Editura Librăriei Socec & Comp., 1895.
7. CANDREA, I.-A., *Graiul din Țara Oașului*, București, Atelierele SOCEC, 1907.
8. CARAGIU MARIOȚEANU, Matilda, et alii, *Compendiu de dialectologie română*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1975.
9. CARAGIU MARIOȚEANU, Matilda, *Dialectologie română*, București, Editura Didactică și Pedagogică, 1977.
10. CARAMAN, Petru, *Studii de etnografie și folclor*, Iași, Editura Junimea, 2007.
11. CAZACU, Boris, *Studii de dialectologie română*, București, Editura Științifică, 1966.
12. COTEANU, Ion, *Elemente de dialectologie a limbii române*, București, Editura Științifică, 1961
13. CAZACU, Boris, *Studii de dialectologie română*, București, Editura Științifică, 1966.
14. CHENDE-ROMAN, Gheorghe, *Toponimie: din onomastica Țării Silvaniei*, Zalău, Editura Silvania, 2008.
15. CHENDE-ROMAN, Gheorghe, *Antroponimie: din onomastica Țării Silvaniei*, Zalău, Editura Silvania, 2009.
16. CHITA, Simona Monica, *Ținutul Codrului: analiză regională*, Cluj-Napoca, Editura Risoprint, 2018.
17. CHIRCU, Adrian, *Adverbul românesc și sufixele diminutive*, în Marius Radu-Clim, Ofelia Ichim, Laura Manea, Florin-Teodor Olariu (eds), *Identitatea culturală românească*

în contextul integrării europene (*Actele Simpozionului Internațional „Identitatea culturală românească în contextul integrării europene”, organizat de Institutul de Filologie Română „A. Philippide” al Academiei Române, Filiala Iași, Iași, 22-23 septembrie 2006*), Iași, Editura Alfa, 2006, p. 89-96.

18. CHIRCU, Adrian, *Adverbul românesc în diatopie (dialectul dacoromân)*, în Nicolae Saramandu (coord.), *Lucrările celui de-al XII-lea Simpozion Național de Dialectologie*, Cluj-Napoca, Editura Mega, 2006, p. 421-431.
19. CHIRCU, Adrian, *Despre repetarea adverbului (tipul adverb + adverb)*, în Luminița Hoarță Cărașu (coord.), *Comunicarea: ipoteze și ipostaze*, Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 2008, p. 83-89.
20. CHIRCU, Adrian, *Adverbul de mod în ALR, I, I și în ALRM I harta „Merg încet”*, în Veronica Ana Vlasin, Dumitru Loșonți, Nicolae Mocanu (eds), *Lucrările celui de-al XV-lea Simpozion Internațional de Dialectologie*, Cluj-Napoca, Editurile Argonaut & Scriptor, 2014, p. 51-64.
21. CHIRCU, Adrian, *Un element lexical regional în mediul virtual: a melesti*, în Dumitru Loșonți, Veronica Vlasin, Nicolae Mocanu (eds), *Lucrările celui de-al XVI-lea Simpozion Internațional de Dialectologie*, Cluj-Napoca, Editurile Argonaut & Scriptor, 2016, p. 86-96.
22. CHIRCU Adrian, *Cuvinte dialectale în vechi manuale elementare. Observații asupra gramaticii lui Ioan Alexi (Grammatica Daco-Romana Sive Valachica, 1826)*, în *Anuar de lingvistică și istorie literară*, LVI, 2017, p. 139-148.
23. CHIRCU, Adrian, *O radiografie a limbii române de la începutul secolului al XX-lea (I.N. Lahovary – Cum s-a stricat limba românească)*, în *Annales Universitatis Apulensis, Series Philologica*, 21, tom 1, 2020, p. 218-229.
24. CHIRCU, Adrian, *Adverbul în graiurile bistrițene*, în Rozalia Colciar, Adelina-Emilia Mihali (eds), *In Honorem Magistri Dumitru Loșonți*, Cluj-Napoca, Casa Cărții de Știință, 2022, p. 140-161.
25. COLCIAR, Rozalia, *Textul dialectal din perspectivă pragmatică*, în Iulian Boldea (coord.), *The Proceedings of the „European Integration – Between Tradition and Modernity” Congress, 2*, Târgu Mureș, Editura Universității „Petru Maior”, 2007, p. 232-238.

26. COLCIAR, Rozalia, *Câteva precizări asupra fenomenului sintactic al elipsei în discursul oral*, în *Fonetică și dialectologie*, tom. XL, 2021, p. 27-38.
27. COLCIAR, Rozalia, *Feleacu (județul Cluj) – Monografie lingvistică*, Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 2024.
28. COTEANU, Ion, *Elemente de dialectologie a limbii române*, București, Editura Științifică, 1961.
29. COTEANU, Ion, *Limba română contemporană*, ediția a II-a, revizuită și adăugită, București, Editura Didactică și Pedagogică, 1985.
30. COTEANU, Ion, SALA, Marius, *Etimologia și limba română. Principii – probleme*, București, Editura Academiei Române, 1987.
31. CUCUIET, Lucian, *Porțile de șură din zona Codru*, Satu Mare, [s.e.], 1980.
32. DUMISTRĂCEL, Stelian, *Influența limbii literare asupra graiurilor dacoromâne. Fonetica neologismului*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1978.
33. DUMISTRĂCEL, Stelian, *Ancheta dialectală ca formă de comunicare*, (în colaborare cu Doina Hreapcă și Ion-Horia Bîrleanu), Iași, Editura Academiei Române, 1997.
34. FARCAȘ, Ioan-Mircea, *Graiul și etnografia satului Vad*, Baia Mare, Editura Universității de Nord, 2008, p. 136.
35. FARCAȘ, Ioan-Mircea, *Lexicul subdialectului maramureșean*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 2009.
36. FARCAȘ, Ioan-Mircea, *Texte dialectale – Maramureș*, Baia Mare, Editura Universității de Nord, 2011.
37. FARCAȘ, Ioan-Mircea, *Construcții sintactice regăsite în subdialectul maramureșean*, în *Annales Universitatis Apulensis, Series Philologica*, 25, tom 2, 2024, p. 249-253.
38. FELECAN, N., *Categoriile antroponimice: nume, supranume, poreclă*, în *Onomasticon. Studii despre nume și numire*, I, Cluj-Napoca, Editura Mega, p. 81-120, 2010.
39. FRĂȚILĂ, Vasile, *Toponimie și dialectologie*, Cluj-Napoca, Editura Mega, 2011.
40. GRAUR, Al., *Nume de persoane*, București, Editura Științifică, 1965.
41. GRAUR, Al., *Nume de locuri*, București, Editura Științifică, 1972.
42. IORDAN, Iorgu, *Limba română contemporană*, București, Editura Ministerului Învățământului, 1956.
43. IORDAN, Iorgu, *Toponimia românească*, București, Editura Academiei Române, 1963.

44. IRIMEȘ DOMUȚA, Andreea-Larissa, *Ancheta dialectală preliminară a zonei Codru*, în *Annales Universitatis Apulensis, Series Philologica*, 21, tom 1, 2020, p. 274-284.
45. IRIMEȘ DOMUȚA, Andreea-Larissa, *Terminologia portului popular din zona Codrului*, în *Annales Universitatis Apulensis, Series Philologica*, 24, tom 2, 2023, p. 173-180.
46. IRIMEȘ DOMUȚA, Andreea-Larissa, *Particularități dialectale din graiurile codrenești*, în *Annales Universitatis Apulensis, Series Philologica*, 25, tom 1, 2024, p. 222-230.
47. MARIN, Maria, MĂRGĂRIT, Iulia, *Graiuri românești din Ungaria. Studiu lingvistic. Teste dialectale. Glosar.*, București, Editura Academiei Române, 2005.
48. MARIN, Maria, MĂRGĂRIT, Iulia, *Românii din Ungaria. Texte. Glosar. Studiu lingvistic*, București, Editura Academiei Române, 2013.
49. MARIN, Maria et alii, *Graiurile din Sălaj*, București, Editura Academiei Române, 2017.
50. MĂRII, I., *Contribuții la lingvistica limbii române*, Cluj-Napoca, Editura Clusium, 2004.
51. MOCANU, Augustin, *Colinde mioritice din zonele Codrului și Sălajului. Corpus de texte poetice*, Baia Mare, Editura Ethnologica, 2008.
52. MOCANU, Augustin, MARIȘ Ștefan, *Folclor literar din zona Codrului. Texte poetice extrase din revista Memoria Ethnologica, anii 2001 – 2011*, ediție realizată de Augustin Mocanu și Ștefan Mariș, Baia Mare, Editura Ethnologica, 2011.
53. NEVACI, Manuela, *Identitate românească în context balcanic*, București, Editura Muzeului Național al Literaturii Române, 2013.
54. NEVACI, Manuela (coord.), *Convergențe lingvistice balcano-romanice în dialectele românești sud-dunărene*, București, Editura Universității din București, 2018.
55. OLOSUTEANU, Rareș, *Ritualurile tradiționale de familie în zona Codru. Monografie etnologică*, Cluj-Napoca, Editura Mega, 2019.
56. OROS, Marius Ilie, *Studii de toponimie*, Cluj-Napoca, Editura ICPIAF, 1996.
57. PAVEL, Eugen et alii., *Tezaurul toponimic al României: Transilvania (TTRT): județul Sălaj*, București, Editura Academiei Române, 2006, p. 9.
58. PĂTRUȚ, Ioan (coord.) et alii, *Studii de onomastică*, vol. I-IV, Cluj-Napoca, [s.e.], 1976-1987.
59. PĂTRUȚ, Ioan, *Onomastică românească*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1980.

60. PĂTRUȚ, Ioan, *Nume de persoane și nume de locuri românești*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1984.
61. POP, Dumitru, *Folclor din zona Codrului*, Baia Mare, Tipografia Maramureș, 1978.
62. POPESCU-MARIN, Magdalena (coord.), *Formarea cuvintelor în limba română din secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, București, Editura Academiei Române, 2007.
63. ROGOZ, Viorel, *Familia în credințe, rituri, obiceiuri*, Satu Mare, Editura Solstițiu, 2002.
64. RUS, Traian, BATIN, Ștefan, *O vatră românească de istorie la poalele Codrului – Oarța de Sus*, Alba Iulia, Editura Reîntregirea, 2001.
65. RUS, Traian, *Povești din Țara Codrului*, Cluj-Napoca, Editura Teognost, 2013.
66. RUSU, Valeriu, *Introducere în studiul graiurilor românești*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1977.
67. RUSU, Valeriu (coord.), *Tratat de dialectologie românească*, Craiova, Editura Scrisul Românesc, 1984.
68. SAVA REBREANU, Nora, *Sărbători de primăvară*, Cluj-Napoca, Casa Cărții de Știință, 2000.
69. SAVA, Eleonora, *Explorând un ritual*, Cluj-Napoca, Editura Limes, 2007.
70. TEAHA, Teofil, *Graiul din Valea Crișului Negru*, București, Editura Academiei Române, 1961.
71. TEAHA, Teofil, *Lexicologie dialectală românească. Evocări, ediție îngrijită de Dumitru Loșonți, Nicolae Mocanu, Adrian Rezeanu, cuvânt-înainte de Corneliu-Teofil Teaha*, Cluj-Napoca, Editura Scriptor, 2016.
72. TODORAN, Romulus, *Contribuții de dialectologie română*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1984.
73. TODORAN, Romulus, *Contribuții la studiul limbii române*, Cluj-Napoca, Editura Clusium, 1998.

b) Atlase lingvistice și Chestionare

74. **ALR I:** *Atlasul lingvistic român*, Partea I, vol. I-II, de **Sever Pop**, publicat de Muzeul Limbii Române, sub conducerea lui Sextil Pușcariu, Cluj, 1938 (I/I), Sibiu – Leipzig, 1942 (I/II).

75. **ALR II: Atlasul lingvistic român**, Partea a II-a, vol. I, de **Emil Petrovici**, publicat de Muzeul Limbii Române, sub conducerea lui Sextil Pușcariu, Sibiu – Leipzig, 1940 (II/I).
76. **ALR II SN: Atlasul lingvistic român**, Partea a II-a, serie nouă, vol. I-VII, de **Emil Petrovici** (coord.), București, Editura Academiei Române, 1956-1972.
77. **ALRM I: Micul atlas lingvistic român**, Partea I, vol. I-II, de **Sever Pop**, publicat de Muzeul Limbii Române, sub conducerea lui Sextil Pușcariu, Cluj, 1938 (I/I), Sibiu – Leipzig, 1942 (I/II).
78. **ALRM II: Micul atlas lingvistic român**, Partea a II-a, vol. I, de **Emil Petrovici**, publicat de Muzeul Limbii Române, sub conducerea lui Sextil Pușcariu, Sibiu – Leipzig, 1940 (II/I).
79. **ALRR - Maramureș: Atlasul lingvistic român pe regiuni - Maramureș**. Volumele I-IV, de **Petru Neiescu, Grigore Rusu și Ionel Stan**, București, Editura Academiei Române, 1969-1997.
80. **ALRR – Transilvania: Atlasul lingvistic român pe regiuni. Transilvania.**, vol. I, de **Grigore Rusu, Viorel Bidian, Dumitru Loșonți**, București, Editura Academiei Române, 1992; vol. II-III, de **Grigore Rusu, Viorel Bidian, Dumitru Loșonți**, colaborator: Rozalia Groza, București, Editura Academiei Române, 1997, 2002; vol. IV, de **Grigore Rusu, Viorel Bidian, Dumitru Loșonți**, colaboratori: Rozalia Colciar, Veronica Vlasin, București, Editura Academiei Române, 2006.
81. **NALR – Crișana: Noul atlas lingvistic român, pe regiuni. Crișana**, vol. I-II, de **Dorin Urițescu, Ionel Stan**; vol III., de **Dorin Urițescu, Ionel Stan, Gabriela Violeta Adam, Lăcrimioara Oprea, Veronica Ana Vlasin**; vol. IV., de **Dorin Urițescu, Ionel Stan, Veronica Ana Vlasin, Gabriela Violeta Adam, Lăcrimioara Oprea**, București, Editura Academiei Române, 1996-2017.
82. **Chestionarul Atlasului Lingvistic Român I**, elaborat, în cadrul Muzeului Limbii Române, sub conducerea lui Sextil Pușcariu, de **Sever Pop** și editat, în cadrul Institutului de Lingvistică și Istorie Literară, de Doina Grecu, I. Mării, Rodica Orza, S. Vlad. Coordonator: I. Mării, Cluj-Napoca, Universitatea din Cluj, Institutul de Lingvistică și Istorie Literară, 1989.
83. **Chestionarul Atlasului Lingvistic Român II**, elaborat, în cadrul Muzeului Limbii Române, sub conducerea lui Sextil Pușcariu, de **Emil Petrovici** și editat, în cadrul

Institutului de Lingvistică și Istorie Literară, de Doina Grecu, I. Mării, Rodica Orza, S. Vlad. Coordonator: I. Mării, Cluj-Napoca, Universitatea din Cluj-Napoca, Institutul de Lingvistică și Istorie Literară, 1988.

- 84. *Chestionarul Noului Atlas Lingvistic Român***, întocmit sub conducerea lui Emil Petrovici și B. Cazacu, de **Teofil Teaha, Ion Ionică, Valeriu Rusu, Petre Neiescu, Grigore Rusu și Ionel Stan**, în *Fonetică și dialectologie*, V, 1963, p. 157-271.

c) ***Dicționare***

- 85. BIDU – VRĂNCEANU**, Angela, *et alii.*, *Dicționar de științe ale limbii*, ediția a II-a, București, Editura Nemira & Co, 2005 (*DȘL*).
- 86. BULGĂR**, Gh., **CONSTANTINESCU-DOBRIDOR**, Gh., *Dicționar de arhaisme și regionalisme*, vol. I (A-O), vol. II (P-Z), București, Editura Saeculum Vizual, 2002 (*DAR*).
- 87. CIORĂNESCU**, Alexandru, *Dicționarul etimologic al limbii române*, ediție îngrijită și traducere din limba spaniolă de Tudora Șandru Mehedinți și Magdalena Popescu Marin, București, Editura Saeculum I. O., 2002 (*DER*).
- 88. COTEANU**, Ion *et alii.*, *Dicționarul explicativ al limbii române*, București, Editura Univers Enciclopedic Gold, 2009 (*DEX*).
- 89. COTEANU**, Ion (coord.), *Mic dicționar academic*, vol. I (A-Me), vol. II (Mi-Z), București, Editura Univers Enciclopedic Gold, 2010 (*MDA*).
- 90. GUȚU ROMALO**, Valeria (coord.), *Gramatica limbii române*, vol. I-II, București, Editura Academiei Române, 2008 (*GALR*).
- 91. IORDAN**, Iorgu, *Dicționar al numelor de familie românești*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1983.
- 92. PAVEL**, Eugen, **POP**, Augustin, **ROȘIANU**, Ion, **VASILIU**, Gabriel, *Tezaurul toponimic al României: Transilvania (TTRT) – Județul Sălaj*, București, Editura Academiei Române, 2006 (*TTRT. Județul Sălaj*).
- 93. SUCIU**, Coriolan, *Dicționar istoric al localităților din Transilvania*, vol. I (A-N), vol. II (O-Z), București, Editura Academiei Române, 1967-1968.
- 94. ȘTEF**, Dorin, *Dicționar de arhaisme și regionalisme din Maramureș*, Baia Mare, Editura Ethnologica, 2011 (*DRAM*).

95. ȘTEF, Dorin, *Dicționar etimologic al localităților din județul Maramureș*, ediția a II-a revăzută și adăugită, Cluj-Napoca, Casa Cărții de Știință, 2023 (*DELM*).
96. VINTILĂ-RĂDULESCU, Ioana (coord.), *Dicționarul ortografic, ortoepic și morfologic al limbii române*, ediția a III-a revăzută și adăugită, București, Editura Univers Enciclopedic Gold, 2021 (*DOOM 3*).
97. ***, *Dicționarul limbii române moderne*, București, Editura Academiei Române, 1958 (*DLRM*).
98. ***, *Dicționarul limbii române*, tomurile I – XIX, București, Editura Academiei Române, 2010 (*DLR*).